
Moderna språk i skolan idag

*Underlag för utvecklingsarbete för de moderna språken i
Stockholms stad*

Innehåll

Bakgrund

Utmaningar och möjligheter

Behörighet, utbildningsmöjligheter och karriärvägar

Läraryrskrav

Läraryrskrav

Läraryrskrav

Karriärtjänster

Utbildningsförvaltningens utvecklingsarbete

Fortbildningserbjudanden för språklärare

Universitets- och högskolerådet (UHR)

Fortbildningsavdelningen för skolans internationalisering, Uppsala universitet

Språklärarnas riksförbund

Instituto Cervantes

Goethe-Institut

Institut français

Istituto Italiano di Cultura "C.M. Lerici"

EUNIC (European Union National Institutes for Culture)

Aktuella rapporter och studier

Skolverket

Lärarnas Riksförbund

Svenskt Näringsliv

Svenska och internationella studier

Sammanfattning och förslag på utvecklingsområden

Referenslista

Moderna språk i skolan idag

Bakgrund

Utmaningar och möjligheter

Situationen för skolämnet moderna språk aktualiseras alltmer. Det talas om en alarmerande brist på behöriga lärare, sjunkande elevresultat framförallt på grundskolan, och färre elever som läser vidare till avancerad nivå.¹ Men parallellt med den problematiska bilden finns en annan positiv som visar på betydelsen av att ha språkkunniga medarbetare på arbetsplatsen, och vittnesmål om hur språkkunskaper fördjupar och utvecklar människors personliga livskvalité. Dagens globala samhälle är starkt förknippat med flerspråkighet; nätverk av internationella aktörer i individers professionella och personliga sfär gör att människors mångkulturella, språkliga och sociala erfarenheter samspelar och efterfrågas i samhället. Därmed är språkkunniga medborgare en förutsättning för och ett bidrag till ett inkluderande förhållningssätt i både professionella och sociala sammanhang.

I den här rapporten ska de moderna språkens ställning i skolan i Stockholms stad undersökas och tolkas. Olika aktörer ska komma till tals, statistik sammanställas och analyseras för att bidra till ett underlag för stadens långsiktiga strategier, för att understödja och utveckla skolämnets status. Moderna språk ur ett internationellt och nationellt perspektiv kommer till viss del även att ingå i rapporten för att utgöra en jämförelse och ram för stadens syften och mål.

Utgångspunkten för undersökningen finns i stadens verksamhetsplan angående mål och prioriteringar. FoU- och Kompetensförsörjningsenheten på utbildningsförvaltningen i staden är de enheter som arbetar med dessa frågor. I Utbildningsnämndens verksamhetsplan 2016 understryks inledningsvis prioriteringar angående kompetensförsörjning (s.9):

”En kompetensförsörjningsplan för lärare inom områden där kompetensbrist finns och/eller förväntas uppkomma tas fram under vården 2016 i syfte att säkerställa att alla elever undervisas av behöriga och legitimerade, där så krävs, lärare. Utbildningsförvaltningen kommer att erbjuda fler lärare pedagogisk grund- eller vidareutbildning, med syftet att höja andelen legitimerade lärare”.

I tidigare kommunala och nationella satsningar omnämns företrädesvis matematik, naturvetenskap och yrkesämnena men i verksamhetsplan för 2016 finns även moderna språk framskrivet som ett ämne som behöver riktade satsningar:

”För att möjliggöra att fler lärare kan delta i behörighetsgivande utbildningar ska den nuvarande fördelningen av centrala medel ses över och inriktas mot särskilt

---

¹ Andelen elever med betyg i kurs steg 5 på gymnasiet har halverats (840 elever färre) sedan införandet av GY-11, enligt Skolverket. (Språkstegen 6-7 är av tidsskäl svårare att integrera i elevens studiegång.)

prioriterade ämnen såsom svenska som andra språk, moderna språk samt naturvetenskap och teknik” (s.64).²

Målen på kommunal och nationell nivå bör läsas i relation till de mål och prioriteringar som finns internationellt: EU:s åtta nyckelkompetenser är ett exempel på detta; av dessa är ”Kommunikation på främmande språk” ett. EU-kommissionen har satt upp mål för språkinlärning (*Lära och lära ut - På väg mot kunskapssamhället*, 1995): ”Efter den grundläggande skolutbildningen bör var och en behärska två gemenskapsspråk utöver modersmålet” (s.70). Alla EU-medborgare ska förutom sitt modersmål få tillfälle att lära sig två främmande språk. EU:s motto ”förenade i mångfalden” (*Att föra Europas talan, språken i Europeiska unionen*, 2008:12) syftar till att respektera allas rätt till en identitet och friheten att använda sitt språk. Språkkunskaper förväntas dessutom underlätta för en gemensam arbetsmarknad.

EU:s språkpolicy innehåller flera stödjande strukturer och är tillsammans en europeisk strategi för flerspråkighet. Nämnas kan publikationen: *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning* och Språkportfolion, Europeisk kvalitetsutmärkelse för språk, Språkdagen 26 september samt Certilngua.

Den officiella synen på språkutbildning inom skolan i Sverige idag är ett resultat av både nationella och internationella ställningstaganden. Även om medlemsstaterna i EU inte behöver följa EU:s direktiv i utbildningsfrågor, har Sverige och många andra europeiska länder valt att ta stor hänsyn till den europeiska referensramens kunskapssyn i de egna kursplanerna för moderna språk. Man kan alltså säga att den språksyn som präglar undervisningen i Sverige delvis stödjer sig på och inspireras av EU:s direktiv.

I Sverige är stora elevavhopp på grundskolan, bristfällig tillgång på utbildade lärare och ifrågasatta kunskapsresultat de områden som framställs som oroande (Francia & Riis, 2013:20; Skolverket, 2011a; 2011b). Som en följd av detta efterfrågas av olika aktörer i samhället större satsningar på moderna språk som t.ex. att kurserna skulle göras obligatoriska på grundskolan, och i högre grad, dvs. på fler program och kurser, på gymnasiet. Exempel på insatser för att förbättra lärares ämnesbehörighet och pedagogiska utbildning är Lärarlyftet och legitimationskravet för att undervisa och sätta betyg.

Läraryt, språkläraryt och forskare diskuterar den aktuella språksituationen i skolan. Inläggen handlar om betydelsen av moderna språks anseende i skolan för ett lands ekonomiska, sociala och kulturella utveckling. Undersökningar har visat att många elever i Sverige uppfattar att engelska räcker som kommunikationsspråk för arbete och studier.³

---

² I tillägg kan också läsas: ”Stockholms stads gymnasieskola erbjuder språket kinesiska som modernt språk. Förvaltningen ska planera för att även erbjuda arabiska som modernt språk” (s. 51).

³ I den *Internationella språkstudien* (Skolverket, 2011b) framkom att svenska elever i åk 9, tillsammans med Malta, var bäst i Europa på engelska. I jämförelse med Frankrike framkom att båda ländernas åk. 9 i spanska hade mycket låga

Men näringslivet, facken och språkläraryrkingarna, tillsammans med forskarna, understryker nödvändigheten och behovet av flerspråkighet i arbetslivet och språkens betydelse för personlig utveckling (t.ex. *Språk, så mycket mer än engelska*, Lärarnas Riksförbund, 2016).

Den svenska regeringen har startat en nationell samling för läraryrket.⁴ Satsningen har budgeterats för åren 2016-2019. Insatserna gäller ökad kompetens, fortbildning och löneökningar för lärare och specifika insatser inom olika skolområden.⁵ I dagsläget planerar Skolverket för en kommande nationell kompetensutvecklingsinsats för lärare i moderna språk.

Den nationella satsningen nämndes från regeringshåll i en paneldebatt på Språklärarnas riksförbunds årliga kongress i Uppsala (6-7 mars 2015).⁶ I debatten diskuterades språkens roll i skolan av flera experter.⁷ Nedan följer en sammanfattning av de utvecklingsområden som betonades i paneldebatten:

Anna Ekström, generaldirektör Skolverket (dåvarande):

- Bekymmersamt rekryteringsläge för det humanistiska programmet. 2500 elever i Sverige läser det humanistiska programmet och företrädesvis i residensstäderna, något som resulterar i bristande valmöjligheter och bristande likvärdighet. Näringslivet efterfrågar språkkunnighet vilket i för liten grad uppnås.⁸
- Skolverkets äskade inför 4-årsbudgen (2016-2019):⁹

Översyn av regleringen för språkval

Nationell uppföljningsstudie till den europeiska *Internationella språkstudien* (Skolverket, 2011)

Översyn av hur ekonomiska förutsättningar styr språkutbudet i kommunerna

Utvärdering av meritpoängen

---

resultat, lägst hade svenska elever. I en svensk aktuell studie (Francia & Riis, 2013) konstateras att många elever anser att engelska räcker förutom svenska.

⁴ <http://www.socialdemokraterna.se/Pressrum/nyheter/Nationell-samling-for-lararyrket/>

⁵

http://www.socialdemokraterna.se/upload/Budget_2016/TABELL_Investeringar%20i%20skolan.pdf

⁶ Paneldiskussion i Uppsala den 6 mars 2015. "Språken och språklärarna idag. Villkor och möjligheter."

⁷ I panelen ingick dåvarande gymnasieministern Aida Hadzialic, Skolverkets generaldirektör Anna Ekström, Lärarnas Riksförbunds ordförande Bo Jansson, Peter Egardt, landshövding i Uppsala, Robert Fahlgren, Lärarförbundet och Helena von Schantz, ordförande i Språklärarnas riksförbund. Moderator var professor emeritus Sölve Ohlander.

⁸ Idag kan Skolverket rapportera om en viss ökning av elever som ansöker till Humanistiska programmet.

⁹ Hittills är det den sista punkten angående den nationella kompetensutvecklingsinsatsen för lärare i moderna språk, Skolverket startat planering för .

Översyn av kurs- och ämnesplaner

Nationell kompetensutvecklingsinsats för lärare i moderna språk.

- De statliga fortbildningsinsatserna i matematik och naturvetenskap påbörjades efter påtryckningar från näringsliv och universitet. Detsamma krävs för att en satsning på moderna språk ska ta fart, menade generaldirektören.

Bo Jansson, ordförande Lärarnas riksförbund (dåvarande):

- Svensk skola behöver fokusera på moderna språk på samma sätt som man gör med t.ex. matematik och naturvetenskap.
- Söktrycket till lärarutbildningen för moderna språk är lika alarmerande lågt som till naturvetenskap.
- Språk är betydelsefullt att kunna för alla elever på alla program.

Aida Hadzialic, gymnasieminister (dåvarande):

- Regeringen har ambitionen att lyfta moderna språk. Kopplingen språkkunnande och konkurrenskraft och ekonomi hänger ihop. Regeringen ska starta utredningar.
- Det pågår en diskussion om att göra språkämnena obligatoriska i grundskolan med fler lektionstimmar och från en tidigare ålder.
- Meritpoängssystemet ger positiva effekter.

Helena von Schatz, ordförande Språklärarnas riksförbund:

- Varje nytt språk förstärker det föregående.
- Länder med höga PISA-resultat har det gemensamt att de har tydliga satsningar på flerspråkighet.
- Flerspråkighet är betydelsefullt i en global värld och för en människas utveckling professionellt och personligen.

Regeringen genomför vissa punktinsatser för att förbättra situationen för språkundervisning i skolan; en av dessa är den definition av fjärrundervisning som införts i skollagen per den 1 juli 2015. Definitionen klargör att om det saknas behörig lärare i ett ämne så kan undervisning ske med hjälp av modern teknik, dvs. elever och lärare kan befinna sig på olika platser men samtidigt och interaktivt bedriva och ta del av undervisning.

I bakgrundskapitlet ovan har situationen för moderna språk i skolan idag, i allmänna ordalag, sammanfattats. För att förstå och kunna tolka omständigheterna och diskutera förslag på utvecklingsåtgärder, kommer situationen att beskrivas område för område i kommande kapitel. Detta innebär också en kartläggning av Stockholm mer specifikt.

Behörighet, utbildningsmöjligheter och karriärvägar

Spanska är idag det största moderna språket på grund- och gymnasieskolan, det visar Skolverkets statistik (2015) över språkkurser

lästa av den första kullen avgångselever efter GY11:s genomförande 2014.¹⁰ Antalet elever som läser stegen 3 och 4 ökar i allmänhet medan steg 5, 6 och 7 minskar. Det betyder att många fortsätter med sitt högstadiespråk i åk 1 och vidare i åk 2, men i åk 3 är det en kraftig minskning av de som fortsätter språkstudierna. För franska och tyska är ökningen i steg 3 och 4 marginell medan minskningen i de högre kurserna är påtaglig. Detta menar Skolverket kan bero på en minskad andel valbara kurser från och med GY11 (från 300 p till 200 p) och att ekonomiprogrammet endast har 100 p moderna språk obligatoriskt till skillnad mot samhällsprogrammets 200 p. Meritpoäng ges i tillägg inte längre för steg 5.

Andelen elever som studerar spanska som modernt språk (och modersmål) är störst, därefter kommer andelen elever som studerar tyska, franska, italienska, danska, kinesiska, japanska och arabiska.

Mot denna bakgrund kan man ställa lärarbehörigheten.

Lärarbehörighet

Antal undervisande lärare i relation till behöriga lärare i respektive språk i Stockholms kommun ska här redovisas.¹¹ Statistiken från Skolverket gäller alla behöriga lärare i stadens kommunala och fristående skolor. Både heltids- och deltidstjänster innefattas.

Tabell 1. *Ungefärligt antal undervisande lärare i Stockholms kommun (grund- och gymnasieskola) i relation till antal behöriga lärare i respektive språk angivet i procent.*

Språk	Grundskola antal undervisande/andel behöriga	Gymnasieskola antal undervisande/andel behöriga
spanska	208 / 60%	105 / 71%
franska	166 / 75%	90 / 86%

Siffrorna för spanska uppvisar störst andel obehöriga lärare både på grund- och gymnasieskola, där 60 % obehöriga på grundskolan utgör den lägsta siffran för alla språk. Högsta andelen behöriga språklärare återfinns på gymnasiet i tyska och franska.

¹⁰ <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/nyhetsarkiv/2015/nyheter-2015-1.229449/spanska-ar-storst-i-gymnasieskolan-1.230503>

¹¹ De uppgifter som redovisas här är alla tagna från läsåret 2014 och sammanställda i augusti 2015. De kommer från Skolverkets statistik/SIRIS databas. Se vidare på Skolverkets hemsida: <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/nyhetsarkiv/2.8084/fragor-och-svar-om-lararnas-behorighetsstatistik-1.224521>

De siffror som anges i allmänhet om lärares behörighet omges av ett visst mörkertal då legitimeringsreformen inte är helt genomförd och övrig statistik inte kan sägas vara fullständig.

Den statistik som nu är tillgänglig (2015) i tabellen ovan visar i jämförelse med sammanställningen från året innan, en förbättring på drygt 9 procentenheter av andelen behöriga lärare utslaget på alla ämnen, detta trots att ungefär var femte lärare, alla ämnen inbegripna, fortfarande är obehörig.

Lärarutbildningsplatser

Hur ser då möjligheterna ut för att utbilda sig till språklärare i Stockholm? Flera institutioner vid Stockholms universitet samarbetar kring utbildningen och Institutionen för språkdidaktik utgör basen för lärarprogrammets språkdel. Ämneslärarprogrammet med inriktning mot språk för arbete i årskurs 7-9 omfattar 270 hp vilket innebär heltidsstudier under 4,5 år. Det krävs 90 hp i första ämnet och 45 hp i det andra ämnet (totalt krävs tre ämnen).

För gymnasiet krävs 300-330 hp för en ämneslärarutbildning vilket förväntas ta 5-5,5 år. Det moderna språket kombineras med ett annat ämne (i vissa givna kombinationer). Det första ämnet 120 hp och det andra 90 hp. Ämneslärarutbildningen mot gymnasiet ger även behörighet till åk 7-9. Alla moderna språk *utom spanska* kunde endast utgöra ämne 2 i kombinationen fram till årets (2016) intag. Spanska kunde alltså antingen vara ämne 1 eller 2. Detta betyder att behöriga lärare i andra moderna språk än spanska hade 90 hp på gymnasiet, men i fallet spanska kunde de även ha 120 hp, om det var det första ämnet i kombinationen. Från och med hösten 2016 utgör dock alla de moderna språken ämne 2 i ämneskombinationerna. Men för att understödja det större behovet av spansklärare, prioriteras spanskämnet genom rangordningen i urvalsprincipen (detta gäller även för svenska som andra språk), inom Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU).

Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) är ett alternativ till ämneslärarprogrammet. Man läser då ämnena först som enstaka kurs och avslutar med tre terminers studier inom pedagogik och didaktik. Även inom KPU brukar universitetet anta alla som har moderna språk i sin inriktning som första val. Endast enstaka personer som har spanska, franska, tyska eller italienska i sina kombinationer ansöker varje år till den utbildningsvägen.

Antagningen till hösten 2015 på Stockholms universitet, ämneslärarprogrammet (gy):

13 studenter, spanska, ämne 1
18 studenter, spanska, ämne 2.
10 studenter, franska
6 studenter, tyska
3 studenter, italienska
KPU: 12 studenter

Antagningen till hösten 2016, ämneslärarprogrammet (gy):

15 studenter, spanska
10 studenter, franska
7 studenter, tyska
(inga i italienska)

KPU: 19 studenter

Från lärarutbildningens håll påpekar man att anledningen till att det tas in så få lärarstudenter är bristen på sökande. Det faktum att universitetet inte erbjuder ämneslärarprogrammet för åk. 7-9 pga. det låga kravet på studier i ämne 2 (45 hp) måste också ses som en orsak och bör problematiseras. Det är på grundskolan som lärarbehörigheten är som sämst. Från regeringshåll har utarbetats en promemoria (2015, 30/1) om ”En mer flexibel ämneslärarutbildning”.¹² Förslaget syftar till att skapa förutsättningar för en mer attraktiv utbildning och därmed öka söktrycket. Med detta förslag vill man åtgärda att det är färre sökanden till ämneslärarutbildningen mot grundskolan än för gymnasieskolan, och att en stor del av de som ansöker grundskoleutbildningen byter inriktning under studietiden mot gymnasieskoleutbildningen. Lärarutbildningen uppger att de dimensionerar utbildningarna för att alltid prioritera de moderna språken och ta in alla första valsökanden med kombinationer med ett modernt språk.

Varken Stockholms eller Uppsalas universitet har lärarutbildningar i kinesiska, ryska och arabiska men det sker ett utvecklingsarbete för att kunna erbjuda det i framtiden.

Läraryftet

Kurser för att öka lärarbehörigheten erbjuds av Skolverket. Det gäller lärare med examen som saknar behörighet i sitt undervisningsämne. Läraryftet II är knutet till lärarlegitimationsreformen där huvudregeln är att endast lärare som har legitimation och är behörig för viss undervisning får bedriva undervisning och besluta om betyg. Läraryftet II pågår fram till 2019 och de flesta kurser ges på distans. Inom Läraryftet finns även möjlighet för validering för tillgodoräknande av lärarstudenters tidigare studier. Det kan innebära att del eller delar av kurser inte behöver genomföras.

Den skola som har en aktiv lärare i Läraryftet II kan ansöka om stimulansbidrag från Skolverket och centrala medel från utbildningsförvaltningen.

Antalet sökande till Läraryftet II i moderna språk är lågt vilket medför att kurser ibland får ställas in. Anledningarna till det låga antalet sökande är flera: skolorna har svårt att hitta vikarier och informationen om kurserna kommer sent, vilket försvårar för skolans planering av tjänstefördelningen.

---

¹² diarenr. U2015/500/UH,
<http://www.regeringen.se/rapporter/2015/01/u2015500uh/>

I verksamhetsplanen 2016 understryks att staden ska erbjuda möjligheter, att utöver Lärarlyftet II, starta kommunförlagda utbildningar och uppdragsutbildningar och se över prioriteringarna så de inriktas mot särskilt prioriterade ämnen som moderna språk (och svenska som andra språk, naturvetenskap och teknik). På kommunnivå tas i nuläget vissa initiativ för att under 2017 starta kommunförlagda kurser i spanska.

Karriärtjänster

I Stockholms stad arbetar cirka 850 karriärlärare (förstelärare och lektorer). Av dessa är det cirka 30 personer som är behöriga lärare i ett eller flera moderna språk. Detta betyder inte nödvändigtvis att de har en roll- och ansvarsbeskrivning där det moderna språket står i fokus i karriärlärartjänsten.¹³ En mycket liten del av karriärtjänsterna innehas följaktligen av lärare i moderna språk.¹⁴

Tabell 2. *Antal karriärlärare på grund- och gymnasieskolan behöriga i respektive språk i Stockholms kommun.*

Språk	Gr. förstelärare	Gr. lektor	Gr. karriärlektor	Gy. förstelärare	Gy. lektor	Gy. karriärlektor
spanska	8			3		1
franska	7			1	2	
tyska	4			1		1
italienska				1		

Utbildningsförvaltningens utvecklingsarbete

I enlighet med verksamhetsplanens mål och prioriteringar arbetar de olika enheterna på förvaltningen. För utvecklingen av moderna språk som skolämne är det främst FoU- och Kompetensförsörjningsenheten som ansvarar för målpuppfyllelsen.

Planerade utvecklingsinsatser 2016-2017:

¹³ Informationen kommer från statistik på Kompetensförsörjningsenheten på utbildningsförvaltningen i Stockholm

¹⁴ ”Den 1 juli 2013 infördes de nationella karriärtjänsterna förstelärare och lektor inom skolan. Karriärtjänsterna ska göra läraryrket mer attraktivt och säkra god undervisning för elever. Utbildningsförvaltningen har sedan reformen beslutades sökt och tilldelats fullt statsbidrag från såväl den ordinarie potten som från det extra, öronmärkta statsbidrag som utgår till skolor i s.k. ’utanförskapsområden’.” (Rapporten Förstelärare och lektorat inom utbildningsförvaltningen i Stockholms stad, 2015, s. 3)

I Utbildningsförvaltningens dokument ”FoU-strategi för en skola som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” (2013) ¹⁵ definierar inriktning och mål inledningsvis:

Enligt skollagen 1 kap§5 ska verksamheten i skolan vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Skolverket definierar detta som en skola där undervisning bedrivs och förutsättningar för lärande skapas utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt. På alla nivåer råder ett analytiskt, prövande och kritiskt förhållningssätt och insatser och åtgärder beslutas och genomförs utifrån kunskap om vad som är framgångsrikt. Erfarenheter dokumenteras, prövas och delas med fler i ett kollegialt sammanhang där de granskas utifrån kriterier som är relevant för verksamhetsinnehåll och etiska principer (s.1).

Vidare anges de områden som avses för arbetet:

- I. ”Utveckling av en FoU-kultur i skolan där lärare och skolledare är aktivt delaktiga och tillsammans med kolleger tar ansvar för sin gemensamma kunskapsutveckling. Denna kultur kännetecknas av öppenhet där kollegialt lärande och ett analytiskt och reflekterande förhållningssätt utifrån aktuell forskning är en självklarhet” (s.2).
- II. ”Att lärare och skolledare har djup och bred kunskap och kompetens med ett analytiskt förhållningssätt och förmåga att omvandla teori till praktik” (s.2).
- III. ”Ökad kunskap om undervisning och lärande samt organisation och ledarskap, vilken roll forskning kan fylla och hur den kan tillämpas i den praktiska verksamheten” (s.2).
- IV. ”Samverkan och samarbete med skolhuvudmän, lärosäten, myndigheter och organisationer såväl regionalt som nationellt och internationellt. Nya arenor och samverkansformer ska utformas där möten mellan teori och praktik, den akademiska och den praktiska verksamheten kan ske” (s.3).

Här följer ett par exempel på utvecklingsarbeten som gäller moderna språk och engelska:

- minska avhoppet från moderna språk på grundskolan och få fler elever som läser moderna språk på gymnasiet
- öka antalet behöriga lärare i Stockholms stad och utöka samarbete universitet och kommun om lärarutbildning
- skapa en språkdidaktisk mötesplats och främja samarbete mellan skolor
- få fler karriärlärare i moderna språk och engelska
- skapa kontaktytor med berörda aktörer

Aktiviteter i ett första skede:

Initiera ett kommunalförlagt lärarlyft i moderna språk

- Arbetet pågår mellan universitet och kommun i samarbete och man planerar en start för kurserna under 2017.

---

¹⁵ DNR 12-400/9364 Bilaga 1 Sid. 1 (3) 2 013-01-22

Synliggöra moderna språk och undervisning

- Ordna olika sorters träffar för lärare och karriärlärare i moderna språk och engelska, t.ex. föreläsningar, seminarier, workshops (initierat 2016)
- Bloggen *Fokus på engelska och moderna språk* (initierad april 2016) för att sprida nyheter samt dela och utveckla språkdidaktisk forskning
- Utveckla ramprojekt inom Stockholm Teaching and Learning Studies (STLS)¹⁶

Börja bygga nätverk för kontakter och samverkan

- Utveckla kontakten med Skolverket och ECML (European Centre for the Modern Languages of the Council of Europe) för ett nationellt och internationellt perspektiv
- Fortsatt och utvecklat samarbete med kulturinstitutioner och universitet
- Etablera kontakt med näringsliv

Göra en forskningsöversikt samt kartläggning av läget i staden¹⁷

- Forskningsöversikten ska ge en bild av relevant språkdidaktisk forskning i Sverige som kan användas i vårt arbete
- Kartläggningen ska ge en bild av läget för moderna språk i Stockholms skolor idag¹⁸

Kompetensförsörjningsenheten arbetar med uppdraget att öka antalet behöriga lärare i Stockholms stad och utöka samarbetet med universitet och kommun om lärarutbildningen. Strategisk kompetensförsörjning är centralt för stadens skolor för att säkra behörig och kompetent personal. Ett betydelsefullt planeringsverktyg är KOLL som successivt väntas bli den kartläggning som med större säkerhet ska kunna kartlägga lärares ålder, ämnesbehörighet, legitimation och arbetsplats.

Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU), Utländska lärares vidareutbildning (ULV), Vidareutbildning av lärare (VAL), Verksamhetsförlagd utbildning (VFU), är några av de insatser enheten arbetar med.

Fokusområden för 2016 är:

- *Öka deltagandet i behörighetsgivande utbildningar.* Dialog pågår med lärosätena kring möjligheten att redan vid ansökningstillfället presentera kursupplägg och kursdagar för att underlätta för yrkesverksamma lärare att delta i dessa utbildningar. Diskussionerna mellan universitet och kommun om kommunförlagda lärarlyftskurser intensifieras.
- *Bilden av skolan och att vara en attraktiv arbetsgivare.* Huvudfokus för det fortsatta arbetet är att kommunicera

---

¹⁶ Se vidare på Pedagog Stockholm

¹⁷ Detta steg är tänkt som underlag för vidare planering av satsningen. Syftet är att ringa in frågor, problem och utmaningar för att dels kunna planera för nya mål och aktiviteter och dels kunna identifiera en startpunkt för senare utvärdering.

¹⁸ Denna rapport är ett exempel på det.

förvaltningens arbetsgivarerbjudande med tydliga utvecklings- och karriärvägar, en mångfald av arbetsplatser – dit lärare vill söka sig. En viktig del i kommunikationen är att nyansera och bredda bilden av skolan genom att ge relevanta bilder av vad skolan och läraryrket innebär samt visa på arbetsglädjen och komplexiteten i läraryrket.

- *Organisation av undervisning.* Den nationella lärarbristen och det faktum att för få utbildar sig till lärare inom grund- och gymnasieskolan gör att utbildningsförvaltningen ska ta fram alternativa lösningar för hur arbetet organiseras: hur undervisningen kan organiseras då alla lektioner inte kan ledas av legitimerade lärare och betygsättning då legitimerade lärare saknas.
- *Andra yrkeskategorier i skolan.* Lärare ska i huvudsak ägna sig åt undervisning. En utredning av vilka av lärares arbetsuppgifter som kan kompletteras och utföras av andra yrkeskategorier genomförs under 2016.

Fortbildningserbjudanden för språklärare

Fortbildning kan idag erbjudas och organiseras både för grupper av lärare på skolor med gemensamma mål, eller för enskilda lärare. Här presenteras några av de mest namnkunniga instituten och organisationerna som erbjuder fortbildning för lärare i moderna språk.

Universitets- och högskolerådet (UHR)

Rådet, som har en bred verksamhet inom studier och utbildning, finansieras av EU-kommissionen, svenska staten och Nordiska ministerrådet. För språklärare med utländska studier finns hjälp med bedömning av betyg och utbildningsvägar i Sverige.

För lärare och skolor i allmänhet finns en mängd internationella satsningar. Dessa kan vara utbyten inom samarbets- eller utvecklingsprojekt, studier, praktik eller studiebesök för lärare. Kompetensutvecklingssatsningar är framförallt samlade under programdelen Nordplus, Erasmus plus och Atlas mobilitetsprojekt. Lärosäten kan ansöka om finansiering för elever eller studenter för att bedriva studier eller praktik utomlands.

Fortbildningsavdelningen för skolans internationalisering, Uppsala universitet

Fortbildningsavdelningen har under 50 år (start 1964 med namnet Fortbildningsinstitutet) bedrivit fortbildning för språklärare. Inriktningen är språk, kultur, internationalisering och språkdidaktik. Avdelningen utvecklar arbetsmaterial och genomför konferenser, kurser, och utbildningsdagar för språklärare. De senaste åren har utvecklingen av utbildningspaket som riktas mot skolor och kommuner blivit fler vid sidan

av erbjudanden om seminarier eller kurser för enskilda lärare. Utvecklingspaketen ligger i linje med skolors och kommuners allt större intresse för satsningar utifrån specifika skolors behov men även utifrån deras internationaliseringsplaner.

Fortbildningen för enskilda lärare riktar sig till språklärare i engelska, franska, kinesiska, spanska, tyska och modersmållärare. Det finns erbjudanden om kurser förlagda i målspråkslandet eller ämnes- och didaktikkurser, på svenska lärosäten.

Språklärarnas riksförbund

Förbundet är till för lärare i alla moderna språk som undervisas i Sverige. Till förbundet hör ämnestidningen *Lingua*. Man anordnar ämnesfortbildning genom lokala språkföreningar och även nationellt.

Riksförbundet är remissinstans för skolmyndighet och departement och medverkar kontinuerligt i media för att driva språkläraryrågor. Följande punkter sammanfattar inriktningen på arbetet:

För att skapa strategier för utveckling av de moderna språkens ställning i skolan understryks följande utvecklingsområden (<http://www.spraklararna.se/info/>):

- Söktrycket till lärarutbildningen måste förbättras
- Språkvalet i den obligatoriska skolan måste problematiseras
- Engelskans dominans som världsspråk ger konsekvenser för moderna språk
- Ökat språkutbud - tredje och fjärde språk – i både grundskolan och gymnasiet
- Det mångspråkiga Sverige. Hur kan vi bättre utnyttja mängden av minoritetsspråk och olika modersmål inom språkundervisningen i stort?
- Lärares möjligheter till kontinuerlig fortbildning
- Myten om språk som särskilt svåra och arbetskrävande ämnen

Instituto Cervantes i Stockholm

Fortbildningen för spansklärare utgörs av den årligen återkommande Jornadas Pedagógicas i samarbete med Skolverket. Varje år erbjuds två fortbildningskurser för spansklärare på 3-4 månader på institutet. I tillägg finns den digitala plattformen AVE (Aula virtual del español). Cervantesinstitutet arrangerar kurser tillsammans med spanska och latinamerikanska universitet för spansklärare på plats i olika spanstalande länder. Institutet erbjuder även möjligheten till certifiering genom DELE (Diplom i spanska som främmande språk).

Spanska ambassaden

Ambassaden har en rådgivare i utbildningsfrågor angående fortbildning och stipendier.

Finansierat av det spanska utbildningsdepartementet och administrerat av ambassaden i Stockholm är möjligheten att ta emot språklärare från Spanien i svenska klassrum under två veckor för auskultation. Cirka 110 spanska lärare årligen fördelas mellan olika EU-länder.

Språkassistenter (masterutbildade lärare i spanska som främmande språk) i svenska klassrum. Svenska skolor kan ansöka om att ha en språkassistent som medarbetare i klassrummet under ett läsår.

På ambassaden finns ett bibliotek för gratis utlåning av böcker, filmer och musik till lärare i Sverige.

För ytterligare information se sammanfattning av det spanska utbildningsdepartementets historik och program över satsningar på det spanska språket i Sverige.¹⁹

Institut Français i Stockholm

Institutet prioriterar följande stödåtgärder för det franska språkets ställning i Sverige:

- Grund- och fortutbildning av lärare
- Informations- och kommunikationsteknologi, IKT
- Finansiering för att starta europeiska samarbetsprojekt

Goethe Institute i Stockholm

Institutets alla samarbetspartner i Sverige är universitet som utbildar germanister eller tysklärare och som erbjuder tyskkurser, liksom andra institutioner som erbjuder vuxenutbildning, t.ex. Folkuniversitetet. Med Lärarnas Riksförbund, Språklärarnas riksförbund, Skolverket och regionala tysklärarkommittéer finns ett betydelsefullt samarbete. Institutet erbjuder fortbildningar för tysklärare i Sverige, i Tyskland och online.

Tyska ambassaden

Tyska ambassaden stöder Goethe-Institutets arbete att främja tyskans roll i världen och i Sverige. Det operativa arbetet inom lärarfortbildningen sköts

---

¹⁹ <http://www.mecd.gob.es/suecia/convocatorias/Programas-y-convocatorias-Suecia.html>
<http://spanskultur.com/>

av Goethe-Institutet. Ambassaden planerar och genomför tysklärardagarna i Göteborg i samarbete med lokala partners och Österrikes och Schweiz ambassader. Tyska ambassaden delar årligen ut fem stipendier för elever i Sverige som läser tyska. Detta i samröre med *Pädagogischer Austauschdienst* (PAD) i Bonn.

Italienska kulturinstitutet i Stockholm

Institutet arbetar för att utveckla lärarkompetens och understödja att fler väljer italienska i sin lärarutbildning. Man anser att gruppen språklärare (romanska språk) i högre grad kunde utbildas inom ämnesdidaktik gemensamt. Institutet menar att det vore betydelsefullt att italienska kunde studeras på grundskolan.

Läroböckerna i italienska i Sverige behöver ses över då aktuella ämnesdidaktiska rön inte alltid avspeglas i innehållet och i metodiken som förmedlas. Officiella certifikat för italienska saknas i Sverige, det behöver åtgärdas.

Institutet erbjuder fortbildningskurser i samråd med italienska universitet.

EUNIC

Sammanlagning av europeiska kulturinstitut

Sedan 2007 finns sammanslutningen *European Union National Institutes for Culture* (EUNIC). För tillfället är 27 organisationer från 23 EU-länder medlemmar. Syftet med EUNIC är att skapa ett beständigt nätverk mellan de deltagande organisationerna för att förbättra och främja den kulturella mångfalden, förståelsen mellan de europeiska samhällena, utveckla internationell dialog samt att stärka samarbetet med länderna utanför Europa. Även i Sverige finns det ett EUNIC-kluster. Exempel på konferenser som anordnats:

- Flerspråkighetskonferens i Europa – utmaningar och möjligheter, 2012
- Temadag om Content and language integrated learning (CLIL), 2013
- Multilingualism visa Europa (MvE) – konferens om flerspråkighet i Europa, 2014
- Årligt språkcafé och språktävling i anslutning till Europeiska språkdagen den 26 september.

Aktuella rapporter och studier

Skolverket

I rapporten ”Redovisning av uppdrag om prognos över behovet av olika lärarkategorier” (Skolverket, 2015), framkommer de behov som finns av

behöriga lärare och förslag på åtgärder. Skolverket bedömer situationen som alarmerande. Trots att osäkerhetsfaktorn är stor pga. ej helt tillförlitlig statistik så kan följande situation konstateras:

- Kommande pensionsavgångar i kombination med ett lågt intresse för och missnöje med läraryrket är utmaningar som kräver långsiktiga och strukturella förändringar. Riktade satsningar måste göras mot ämnen där diskrepansen är störst mellan utexaminerade lärare och behovet i skolan.
- Obehöriga tillsvidareanställda lärare behöver fortbildning för att få legitimation.

Skolverket föreslår och planerar därför en rad åtgärder för att långsiktigt säkra tillgången på kompetenta lärare:

- Utredda möjligheten att skapa fler, snabbare och flexibla vägar in i läraryrket utan att kraven sänks på dem som utbildas.
- Lärarlyftet bör permanentas. Huvudmännen måste skapa förutsättningar för lärare att delta.
- Kompetensutveckling. Skolverket bör få förutsättningar att kontinuerligt utveckla och tillhandahålla kompetensutvecklingsinsatser liknande Matematiklyftet och Läslyftet för fler ämnen och kunskapsområden.
- Nyanländas lärarkompetens. En samordnande funktion bör inrättas med uppdrag att snabbt och systematiskt ta tillvara den resurs som nyanlända akademiker utgör.
- Skolhuvudmännen måste ta ansvar för kompetensförsörjningsfrågorna och planera skolorganisation, rekryteringsinsatser och utbildningsinsatser utifrån den information som legitimationssystemet ger.
- Landets lärosäten måste planera och dimensionera sina lärarutbildningar så att skolans rekryteringsbehov av utbildade lärare i olika ämnen tillgodoses.
- Lärarna måste ges goda förutsättningar att bedriva en undervisning med hög kvalitet så att en positiv utveckling blir möjlig.

Hur ser då behoven ut i landet för de olika lärarkategorierna?

Rekryteringsbehovet för åren 2015-2019 är dubbelt så stort för lärare i spanska på grund- och gymnasieskola, än för franska och tyska. Likaså är behovet att fortbilda obehöriga lärare i spanska, i jämförelse med i franska

och tyska, dubbelt så stort för samma period.²⁰ I Stockholm är situationen delvis annorlunda.

Tabell 3. *Antal språklärare som behöver rekryteras respektive fortbildas för att få lärarlegitimation för åren 2015-2019 i Stockholms län*

Språk	Grundskolan rekryt.behov	Grundskolan exam.behov	Gymnasiet rekryt.behov	Gymnasiet exam.behov
spanska	183	350	39	86
franska	102	243	23	66
tyska	62	151	13	37

Statistiken visar att rekryteringsbehovet är störst för spansklärare på grundskolan, och att tillgången på behöriga lärare i alla språk är bättre på gymnasiet.

I rapporten framkommer vidare att Sveriges kommunala skolor (förskole-, grund- och gymnasieskola) har flest behöriga lärare, att kvinnliga lärare i högre grad är behöriga än manliga, samt att franska (på grundskola och gymnasium) är det språk där andelen behöriga lärare är störst.

Med anledning av den internationella språkstudien (ESLC), (*European Survey on Language Competences*, 2011b) om elevers kunskaper i de två största främmande språken har Skolverket gjort uppföljande rapporter. Den europeiska studien som ligger till grund för Skolverkets rapporter, undersökte 14 länders resultat i engelska och det största moderna språket i åk 9 eller motsvarande (för Sveriges del engelska och spanska). Studien visar att Sveriges elever hör till de mest avancerade bland alla deltagande länder i engelska. I stark kontrast står de svaga resultaten i förmågan att läsa, lyssna och skriva i spanska. Rapporten fick stort genomslag eftersom man kunde visa att betygen som getts i relation till resultaten, varit för höga. Jämförelsen i spanska gjordes endast mellan Sverige och Frankrike.

²¹ Skolverket betonar betydelsen av resultaten i den här studien för vår kunskap om läget för språken.

2014 gjorde Skolverket en uppföljande fördjupningsstudie till ESLC ("Att tala eller inte tala spanska") med syftet att studera de goda exemplen och undersöka de skolors förutsättningar där resultaten i Sverige tvärtemot var goda. Skolorna i Skolverkets studie är kommunala och fristående och återfinns både på landsbygden och i städerna. De huvudsakliga resultaten av studien är följande

²⁰ Se sidan 113-117 i rapporten. http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3472

²¹ I bedömningshänseende kan resultaten sägas vara rättvisande för svenska förhållanden efter analyser av svenska bedömningsexperter Gudrun Erickson och Julieta Lodeiro, Göteborgs Universitet. (Skolverket, 2012), även om den muntliga färdigheten inte ingår i den Internationella språkstudien.

- Lärarna är behöriga.
- De elever som börjar studera spanska i åk 6 når generellt högre resultat än de som börjar i åk 7.
- Skolorna har flera lärare i spanska vilket underlättar för gemensam planering, sambedömning och kollegiala samtal.
- Mindre risk för lärarlösa lektioner om det finns lärarlag på skolan som täcker upp vid lärarens sjukdom.
- Eleverna har uppskattat varierad undervisning och utmanats att använda målspråket i klassrummet och utanför skolan.
- De flesta skolorna har använt det nationella bedömningsstödet från provbanken och eleverna har klarat det väl.

Exempel på svagare resultat:

- Lärarna efterfrågar relevant fortbildning.
- Lärarna talade ofta spanska men uppmanas att tala än mer på målspråket.
- Eftersom moderna språk inte är ett obligatoriskt ämne i grundskolan förekommer avhopp och ämnets status påverkas negativt.

Lärarnas Riksförbund

Fackföreningen har de senaste åren producerat ett par rapporter med fokus på språkens situation i skolan (*Språk på sparlåga*, 2011 och *Språk – en väg in i arbetslivet*, 2011; *Språk, så mycket mer än engelska*, 2016). I den förra rapporten (enkätundersökning med 630 lärare) som gällde lärarens arbetssituation (fortbildning, tillgång till IT m.m.) och arbetserfarenhet, kom man fram till följande resultat:

- Huvudmännens ansvar att underlätta för relevant fortbildning ökar i och med införandet av lärarlegitimation
- Premiera ämnesföreträdare och särskilt kvalificerade lärare (karriärvägar med löneökning)
- Ämnesdidaktisk kunskap hos lärarna behöver öka och trots att det finns avtal med kommunen om fortbildning för lärare så är området eftersatt
- Fortbildning i målspråkslandet bör prioriteras
- Huvudmännen bör göra det möjligt för lärare att delta i Lärarlyftet II
- IT i undervisningen är särskilt betydelsefullt i moderna språk. Många lärare vittnar om att tillgången och tillgängligheten till utrustning är bristfällig

Angående karriärvägar för lärare och IT – utveckling i klassrummet kan man förmoda att uppfattningarna hos lärarna förändrats sedan undersökningen gjordes.

Lärarna i studien är både grund- och gymnasielärare.
Läraryrket har i dagsläget inga rapporter om moderna språk.

Svenskt Näringsliv

Syftet med den rapport Lärarnas Riksförbund och Svenskt Näringsliv gav ut 2011 (*Språk – en väg in i arbetslivet*) var att understryka betydelsen av kunskaper i främmande språk för att värna Sverige som exportberoende land och befrämja en god språkkompetens bland medborgarna. Man ville med rapporten bestrida uppfattningen att engelska räcker och påpekar betydelsen av att kunna tala t.ex. spanska i Latinamerika och kinesiska i Kina. Kunskaper i ett modernt språk ökar Sveriges förutsättningar att skapa starka handelsförbindelser, inte minst gäller det goda kunskaper i tyska då Sveriges handel med Tyskland är stor.

Utifrån intervjuer med 200 personalchefer (eller personalansvariga) kunde man dra slutsatsen att 42 % av de medelstora företagen, med mellan 50-199 anställda, ställde krav på ett tredje språk för anställning. En majoritet av personalcheferna ansåg att språkkunskaper bör meriteras i skolan. Av de företag som bedrev internationella affärer uppgav 37 % att det tyska språket är betydelsefullast för företaget. Storföretagen poängterade i tillägg betydelsen av kunskaper i kinesiska och spanska.

Svenska och internationella studier

I en rapport från Uppsala universitet (Francia & Riis, 2013), *Lärare, elever och spanska som modernt språk. Styrkor och svagheter – möjligheter och hot*, analyseras situationen för skolämnet spanska idag i Sverige (fokus grundskolan). Författarna påpekar att ”befintlig statistik inom området var mager” (s.9), vilket försvårade sammanställningen. Man påpekar i studien att vetenskapliga rapporter i övrigt var mycket få om ämnesområdet och att de undersökningar som gjorts endast var utifrån myndighetsperspektiv. Resultatet av undersökningen presenteras i form av styrkor, svagheter, hot och möjligheter och visar att skolämnet spanska befinner sig i en mycket utsatt situation. Kombinationen det populäraste moderna språket och det högsta antalet obehöriga lärare samt stora avhopp och låga resultat, är en utmaning för svensk skola.

Rapporten redogör endast för spanska som modernt språk men aktualiserar betydelsen av att varje språk har sin särställning i svensk skola och understryker vikten av att analysera den kulturhistoriska och sociala roll ett visst språk har, för att i högre grad förstå skolämnets betydelse och utmaning.

I rapporten presenteras följande resultat:

Styrkor hos spanska som modernt språk: Många elever väljer spanska. Även om ett stort antal lärare saknar behörighet så har de som har spanska som modersmål en stark anknytning till landet och kulturen, något som kan tas tillvara i undervisningen. Att många svenskar har spanska som modersmål tack vare stor invandring från Latinamerika, kan möjligen tala för att dessa personer kan välja yrket.

Svagheter hos spanska som modernt språk: Elever kan ha en felaktig uppfattning om att spanskan är ett lätt språk vilket skapar frustration och ev. avhopp när studierna påbörjats. Lärarutbildningen och produktionen av didaktiskt material har inte utvecklats i samma takt som språket

utvecklats till ett populärt språk. Andelen obehöriga lärare är stor. Man kan konstatera en brist på undervisningstradition och kvalitativa läromedel för ett nytt ämne som spanska (jämfört med franska och tyska).

Möjligheter för spanska som modernt språk:

Spanska som världsspråk i en globaliserad värld ligger i linje med EU:s försök att stärka de egna stora språken. Det finns många resurser i Sverige för spanklärare (Instituto Cervantes, Centro de recursos vid Consejería de Educación och språkläraryöreningar). Svensk-spanska affärsrelationer, samarbeten och turism är även områden med lång och stark historia i Sverige. I tillägg lockar spanskspråkig musik, idrott och kultur. Många latinamerikaner lever i Sverige och utgör en naturlig länk till språket.

Hot mot spanska som modernt språk: Tre områden identifieras i rapporten:

1. Ramar för ämnet moderna språk eftersom ämnet inte är obligatoriskt. Konsekvenserna av språkvalet kan bli ett andrahandsalternativ, något man kan ta mindre seriöst på. Frånvaron av obligatoriska nationella prov och betyg (först i åk nio).
2. Resurser för moderna språk: Avsaknad av läromedel och stödmaterial. Efter decentraliseringen av skolfrågor har regler och ramar för skolverksamhet tolkats olika och likvärdighetsfrågan av ett icke obligatoriskt ämne som spanska vad det gäller resurser, har tenderat att bli lidande: Elevgrupperna är stora, och olika språksteg får samsas i samma grupp. Även elever med olika språk kan få undervisas i samma grupp. På grundskolan sker en alltför lätt flyttning av elever från språkvalet till stödsvenska eller engelska.
3. Faktorer som sammanhänger med lärarutbildningarna: Lärarutbildningen behöver dimensioneras om för att utbilda fler lärare. Informationen till studenter för att skapa intresse för utbildningen till spanklärare behöver vara mer offensiv. Kraven för att bli lärare i moderna språk är för låga, 45hp för grundskolan (jfr lärare i samhällskunskap eller svenska, 90hp). På gymnasiet krävs 90 hp i spanska medan samhälls- och svensklärare behöver läsa 120hp. Intressant är att konstatera att vissa säten för lärarutbildningar slutat erbjuda platser för moderna språk (grundskolan) eftersom de anser att 45hp inte räcker. Detta är ett hot för tillgången på lärare på kort sikt men en lovvärd strategi på lång sikt för att förbättra utbildningen (s.121-125).

En svensk forskare, Ingela Bel Habib, verksam inom fältet språkekonomi, understryker i en internationell studie (*Multilingual Skills provide Export Benefits and Better Access to New Emerging Markets*, 2011), betydelsen av språkkunskaper för ett lands handel. Bel Habib visar att Sverige i jämförelse med många andra europeiska länder har ett mycket högt antal olika modersmålstalare, men att man i liten grad utnyttjar dessa vid affärskontakter, något som kan resultera i lägre export och större geografisk isolering. Även Lärarnas Riksförbund och Svenskt Näringsliv har i flera rapporter belyst det språkekonomiska området (*Språk – en väg in i arbetslivet*, 2012 och *Lärarnas Riksförbunds Språk, så mycket mer än bara engelska*, 2106).

Projektet *STRIMS (Strategier vid inläring av moderna språk, 2002)* utgår från de tankar svenska elever på grund- och gymnasieskola har om språkundervisningen och hur det relaterar till lärarnas handlingsberedskap. Rapporten bygger delvis på enkäter där frågor om deras egen språkinläring ställs (2002:14–38). Syftet med studien är att förstå och tydliggöra elevers inlärningsstrategier för att undervisningen i språk ska kunna anpassas till elevers förutsättningar (2002:3). Ett av studiens resultat är att elever uppfattar grammatik som språkinläringens svåraste inslag i alla undersökta språk; engelska, franska, spanska och tyska (*STRIMS-rapporten 2001:18*). Andra aktuella offentliga rapporter visar tillika att de som avbryter sina studier i främmande språk i Sverige på grund- och gymnasieskolan gör det delvis pga. att ”språk är svårt” (*Skolverket, 2011b:31; Skolinspektionen, 2010:6*).

Om språkundervisningens villkor i teori och i klassrumspraktiken handlar antologin *Språkboken* (Skolverket, 2001) där språkforskare och lärare diskuterar språkteman i skola och samhälle. Dessa två studier (*STRIMS* och *Språkboken*) utgör exempel på undersökningar som diskuterar innehållet (vilken kunskap eftersträvas) i undervisningen både genom intervjuer med lärare och elever och genom att problematisera de resultat som framkommer.

Den Internationella språkstudien, (ESLC) (*European Survey on Language Competences, 2011*), tidigare refererad till i den här rapporten (under rubriken Aktuella rapporter och studier), som undersöker elevers kunskaper i de två största främmande språken i 14 europeiska länder, visar att Sveriges elever hör till de mest avancerade bland alla deltagande länder i engelska. Däremot är förmågan att läsa, lyssna och skriva i spanska åk 9 mycket bristfällig.²² Resultatet har använts för att göra uppföljande studier och fler undersökningar planeras från Skolverket angående andra moderna språk.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ)

I en aktuell rapport (2015:17) *Ämnen i lärarstudenternas examina, nuläge och modell för ämnesvis dimensionering*, presenteras en sammanställning av antalet examinerade lärare och vilka ämnen som ingår i lärarnas examen. Uppgifterna om lärares examina är framtagna av SCB (universitets- och högskoleregistret).

Statistiken möjliggör en analys av tillgång och efterfrågan på ämnesbehöriga lärare. Rapporten kan visa tillförlitligare siffror för grundskolan än för gymnasiet eftersom elevers valmöjligheter är större på gymnasiet och en prognos därmed osäkrare. Sammanställningen gör det möjligt att utvärdera i vilken grad lärarutbildningen i Sverige tillgodoser

---

²² Kunskaperna i spanska jämfördes endast med franska elevers kunskaper i spanska.

I bedömningshänseende kan resultaten sägas visa på en ”relativt god generell samstämmighet” (Skolverket, 2012:49) med svenska förhållanden efter analyser av bedömningsexperterna Gudrun Erickson och Julieta Lodeiro, Göteborgs Universitet.

examinerade lärare i de ämnen som skolan efterfrågar. I rapporten kan man visa att siffran examinerade lärare per år i Sverige, sedan 20 år tillbaka, i medeltal är 8000 lärare (läsåret 2013/14 examinerades 9070 st.). Av den totala siffran 8000 lärare, examineras mellan 55-81 lärare per år i respektive moderna språk. De ämnen som är störst på grundskolan (svenska och matematik) uppvisar tillfredställande siffror. Många andra skolämnen uppvisar däremot stora avvikelser mellan lärarutbildningsplatser (lärare som examineras), och ämnets storlek och behov på grundskolan. Detta riskerar i framtiden att leda till brist på vissa lärarkategorier men även överskott på andra. I rapporten föreslås en modell för att bättre dimensionera lärarutbildningen. Modellen baseras på det ämnesvisa undervisningsbehovet och den mix av ämnen som finns i en examinerad lärares behörighet. Man betonar från UKÄ att vi idag fortfarande utgår ifrån den gamla lärarutbildningens examinerade lärare, som i högre grad än vad som kommer vara fallet framöver, kan undervisa på olika stadier.

Sammanfattning och förslag på utvecklingsområden

I kartläggningen framkommer en samstämmig bild från institutioner, myndigheter, fackliga organisationer, näringsliv, kulturinstitut, språkföreningar och forskare, om behovet av en starkare ställning för de moderna språken i skolan, till gagn för medborgares professionella och personliga utveckling och möjlighet att kommunicera och verka i en global värld. Bilden av att språkkunnande är av stor betydelse för en individs personliga och professionella utveckling; internationellt, nationellt och lokalt, är tydlig. Flera rapporter och artiklar styrker det nära samarbete som näringslivet har med facket och Skolverket i frågan om språkens roll i dagens skola. Samarbetet mellan näringsliv och fack syftar till att uppmärksamma de moderna språken i den svenska skolan och visa på det behov av språkkunniga medarbetare näringslivet har. På Skolverket planeras i dag en nationell kompetensförsörjningsinsats för lärare i moderna språk.

Från EU:s policydokument, liksom i nyckelkompetenserna, understryks betydelsen av att tala två språk förutom modersmålet. Vi har i Sverige historiskt sett varit medvetna om betydelsen av att kunna tala flera språk för att göra affärer, studera och ingå i det internationella samtalet. Men idag oroas många aktörer, trots dessa mål och erfarenheter, över att engelskan kommit att ta över de andra språkens roll; det vill säga att människor verkar uppfatta att engelska räcker och att de moderna språken har kommit att inta en undanskymd plats. Resultaten i skolan intygar att den värderingen även gör sig gällande i form av svenska elevers mycket höga kunskaper i engelska och sämre i de moderna språken. Det är i det sammanhanget viktigt att konstatera att kunskap i engelska idag betraktas som en *självlklarhet*, medan det är en *merit* att kunna kommunicera på andra språk.

I staden bedriver utbildningsförvaltningen arbetet i linje med de nationella insatserna och den egna verksamhetsplanen, vilket FoU- och kompetensförsörjningsstrategierna vittnar om.

Svensk skola brottas med en hög andel obehöriga språklärare och lärarutbildningen har få sökanden. Kvalitén och omfattningen på utbildningen är sedan länge omdiskuterad och i tillägg fylls inte platserna till Lärarlyftet i den grad som krävs. Nationella och kommunala riktlinjer och insatser som samordnar arbetet med att öka antalet ansökanden till vissa lärarkategorier, och tillgången på utbildning för dessa, utformas på olika nivåer i samhället.²³ Regeringens nationella samling för läraryrket, där satsningar på moderna språk ingår, är något som visar på situationens allvar. Man kan således konstatera att det både på nationell och lokal nivå finns en stor medvetenhet om, och konkreta handlingsplaner för, att förstärka de moderna språkens plats och status i dagens svenska skola.

De riktlinjer och insatser, nationellt och lokalt för att utveckla ämnets status och situation i dagens skola, kan sammanfattas i några centrala teman och riktlinjer:

- Öka lärarbehörigheten
- Öka antalet ansökande till lärarutbildningen
- Utvärdera språkvalet på grundskolan
- Utvärdera meritpoängssystemet på gymnasieskolan
- Utveckla lärares kontinuerliga möjligheter till fortbildning

Trots det arbete som påbörjats behövs ytterligare fokus på några utvecklingsområden som inte på samma sätt synliggjorts eller problematiserats angående moderna språk i skolan idag:

Förslag på utvecklingsområden

- Forskning och kunskapsutveckling

I viss grad är skolor idag engagerade i forskningsprojekt för att undersöka undervisningens innehåll. FoU-kulturen genom Stockholms Teaching and Learning Studies, forskningscirkel och liknande satsningar stärks. Satsningar liknande mattelyftet för moderna språk har efterfrågats av ledande skolpolitiker och debattörer, och Skolforskningsinstitutets nystartade verksamhet som arbetar för en forsknings- och professionsutveckling av läraryrket är tecken på behovet av och efterfrågan på ämnesdidaktisk fördjupning. Men en bredare och mer förankrad verksamhet krävs för att omfattande utveckling av undervisning och elevers lärande ska ske.

Lärare bör därför i högre grad beredas möjlighet att delta i kompetensutvecklande aktiviteter för att fördjupa och dela den erfarenhet och kunnande som praktiken utgör. Gemensam analys av ämnets olika innehållsliga delar och de förmågor som krävs för att tillskansa sig en viss kunskap, förbättrar sannolikt elevers resultat och stimulerar lärarkåren.

---

²³ Se t.ex. UKÄ:s rapport *Ämnen i lärarstudenternas examina, nuläge och modell för ämnesvis dimensionering*, 2015, där det även framkommer förslag och modeller för detta.

Det finns behov av ökad kunskap om och problematisering av hur undervisningen bedrivs och skulle kunna bedrivas inom skolan.

- Bilden av den språkkunniga människan

Ett av de fokusområden utbildningsförvaltningen arbetar med 2016, är ”Bilden av skolan och att vara en attraktiv arbetsgivare” (se ovan under rubriken Utbildningsförvaltningens utvecklingsarbete). Inom den ramen kan den språkkunniga människan synliggöras.

”En viktig del i kommunikationen är att nyansera och bredda bilden av skolan genom att ge relevanta bilder av vad skolan och läraryrket innebär samt visa på arbetsglädjen och komplexiteten i läraryrket” (Kompetensförsörjningsplan för förskola, grundskola och gymnasieskola, bilaga 3, s.11).

Vilka personliga och professionella möjligheter öppnar flerspråkighet upp för?

Bilden av den språkkunniga människan handlar även om det enskilda språket som kunskapsområde: Vad står franskan för i vårt samhälle idag och historiskt? Vilken roll har tyskan i Sverige som affärsspråk? Är det sant att spanska är ett lätt nybörjarspråk? Vad innebär det att studera ryska och lära sig ett nytt alfabet? På vilka sätt kan undervisning och lärande av latinska språk dra nytta av varandra? Moderna språk har en lång skoltradition som ämne; vad innebär den traditionen historiskt och idag? Varje språk har sin kontext, sitt rykte och sin plats på kartan i skolan; vad innebär det i termer av förnyelse, relaterade svårigheter eller möjligheter?

Det är även betydelsefullt att öka kunskapen om de olika språkens ställning i dagens skola genom rapporter i linje med den aktuella undersökningen om spanskan (Francia & Riis, 2013).

Elever, föräldrar och allmänhet kan erbjudas möjligheter att i högre grad förstå den personliga och professionella vinning som flerspråkighet innebär. Det är möjligt att intervjua, dokumentera och skapa informationskampanjer med enskilda, svenska exportföretag, universitetslärare och elever (VFU-studenter), om erfarenheten och behovet av språkkunnande, samt exempel på yrkesområden där språkkunnande värderas högt. Att ta fram belysande exempel på skolor, språklärare, språkassistenter och bra elevresultat för att skapa goda förebilder. Att satsa genom Pedagog Stockholm på språkfokus med filmer och intervjuer.

- Utveckla och närma informationsspridningen till skolorna

Det finns tecken på att det utbud av fortbildnings- och kompetensutvecklingserbjudanden som ändå finns inte står i paritet med den efterfrågan skolorna har på stödjande insatser av olika slag.

Informationsgångarna som förmedlar utvecklingsinsatser för lärare (och elever) behöver analyseras för att i högre grad vara tillgängliga och effektiva. På vilka sätt kan samordning och underlättande informationsåtgärder ske mellan myndigheter, institutioner och kulturföreningar?

Referenser

Bel Habib, I. (2011). *Multilingual Skills provide Export Benefits and Better Access to New Emerging Markets, Multilingual Market Communication among Swedish, Danish, German and French Small and Medium Sized Enterprises*. Sens Public International Web Journal. 2011/10

Europakommissionen, (1995). *Lära och lära ut - På väg mot kunskapssamhället*. Bryssel.

Europakommissionen, (2008). *Att föra Europas talan, språken i europeiska unionen*. Bryssel.

FoU-strategi för en skola som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (2013). DNR 12-400/9364 Bilaga 1 Sid. 1 (3) 2 013-01-22

Francia, G. & Riis, U. (2013). *Lärare, elever och spanska som modernt språk i skolan*. Fortbildningsavdelningen för skolans internationalisering, Uppsala universitet.

Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning (2009). Skolverket.

Lärarnas Riksförbund (2011). *Språk på sparlåga*.

Lärarnas Riksförbund & Svenskt näringsliv (2012). *Språk – en väg in i arbetslivet*.

Lärarnas Riksförbund (2016). *Språk, så mycket mer än engelska*.

Malmberg, P. (red.) (2000). *STRIMS-rapporten*, Stockholm: Bonniers.

Nationell samling för läraryrket

<http://www.socialdemokraterna.se/Pressrum/nyheter/Nationell-samling-for-lararyrket/>

http://www.socialdemokraterna.se/upload/Budget_2016/TABELL_Investeringar%20i%20skolan.pdf

Regeringspromemoria (2015, 30/1). *En mer flexibel lärarutbildning*. Diarenr. U2015/500/UH
<http://www.regeringen.se/rapporter/2015/01/u2015500uh/>

Skolverket, (2001). Ferm, R., Malmberg, P. (red.) *Språkboken*.
www.skolutveckling.se

Skolverket, (2011a). *Redovisning av regeringsuppdrag angående utveckling av språkvalen moderna språk och svenska/engelska*.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2500>

Skolverket, (2011b), *Internationella språkstudien*.
<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2832>

Skolverket (2012). *Bedömning av språklig kompetens - En studie av samstämmigheten mellan Internationella språkstudien 2011 och svenska styrdokument*. http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2831

Skolverket (2014). *Att tala eller inte tala spanska*.
http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3186

Skolverkets statistik (2015) över språkkurser lästa av den första kullen avgångselever efter GY11. <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/nyhetsarkiv/2015/nyheter-2015-1.229449/spanska-ar-storst-i-gymnasieskolan-1.230503>

Skolverkets statistik över lärarbehörighet (2015).
<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/nyhetsarkiv/2.8084/fragor-och-svar-om-lararnas-behorighetsstatistik-1.224521>

Skolverket (2015). *Redovisning av uppdrag om prognos över behovet av olika lärarkategorier*. http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3472

Skolverket (2015). *Redovisning av uppdrag om hur stor del av undervisningen som bedrivs av behöriga lärare*: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3312

Spanska utbildningsdepartementets historik och program gällande satsningar på det spanska språket i Sverige.
<http://www.mecd.gob.es/suecia/convocatorias/Programas-y-convocatorias-Suecia.html>

<http://spanskultur.com/>

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) (2015:17) *Ämnen i lärarstudenternas examina, nuläge och modell för ämnesvis dimensionering.*

https://www.uka.se/arkiv/rapporter/amnenilararstudenternasexaminanulag_eochmodellforamnesvisdimensionering.5.272b19ff14e2a77aec41ab27.html

Utbildningsnämndens verksamhetsplan (2016). Utbildningsförvaltningen i Stockholm